

Békésiné Bognár Noémi Erika – Juhász Réka

Mérjük és tegyük láthatóvá!

A könyvtárak hatása a társadalomban

A 2019/2020-ban megrendezésre került Határtalan könyvtár című K2 továbbképzési sorozat utolsó alkalma – amelyet 2020. június 18-án, online formában tartottunk meg – a könyvtárak társadalomra gyakorolt hatását és az ezzel kapcsolatos mérések alapját képező *MSZ ISO 16439:2019 Információ és dokumentáció. Módszerek és eljárások a könyvtárak hatásának felmérésére* című szabványt vette górcső alá¹. Az évad korábbi alkalmain a könyvtárak okos városokban betöltött szerepét², a könyvtárak erőfeszítéseit az álhírek elleni küzdelemben³ és a célcsoportokra szabott könyvtári marketing⁴ témáját jártuk körbe, majd minden alkalommal workshop formájában gondoltuk tovább a résztvevőkkel az előadásokon elhangzottakat.

A továbbképzési nap előadásai

Az első előadó *Tóth Máté* (Könyvtári Intézet, Kutatási és Szervezetfejlesztési Osztály) volt, aki „Empirikus kutatások a könyvtár hasznosságáról” címmel tartotta meg prezentációját, amelyet Vörösmarty Mihály Gondolatok a könyvtárban című versének visszatérő kérdésével kezdte: „Miért e lom?”, majd a nemzetközi és hazai kutatási eredmények bemutatásával igyekezett empirikus választ adni rá a szakmai szempontból egyáltalán nem is költői felvetésre.

Az előadó rámutatott arra, hogy az 1997. évi CXL. törvény a könyvtárak legfontosabb funkciójaként az információközvetítést jelölte ki, azonban a könyvtár tágabb kontextusba helyezése még inkább legitimálhatja a könyvtárak létét. A kultúrának mára már megszűnt a szakrális, azaz megkérdőjelezhetetlen jellege, ezért nagyon is fel kell tenni azt a kérdést, hogy a kultúra milyen értéket teremt

a társadalomnak, vajon mennyit ér az egyes felhasználó számára? A piaci szolgáltatást és a közszolgáltatást az értékteremtés szempontjából nem kell megkülönböztetni egymástól, hiszen attól, hogy az állam fizet érte, a keletkezett hasznot ugyanúgy meg kell tudni mutatni. Ehhez pedig a legfontosabb eszközünk a mérés, azonban fontos kérdés, hogy pontosan mit és hogyan mérjünk. Az egyik mérési eszköz az úgynevezett költség-haszon elemzés, de érdemes vizsgálni azt is, hogy az emberek és a társadalom életében hol keletkezik haszon a kultúra révén. David Throsby közgazdász szerint a gazdasági érték nem feltétlenül jelent pénzügyi értéket is egyben, előfordul, hogy közvetett haszon keletkezik. Kétféle gazdasági értéket különböztethetünk meg: a *revealed preferences* (RP) módszert használva a valós piac megmutatja az emberek tényleges választásait (pl. könyvtári kölcsönzések összevetése a könyvvásárlással), a *stated preferences* (SP) módszer pedig hipotetikusan vizsgálja a fogyasztói viselkedést (pl. a Mennyit fizetne egy adott könyvtári szolgáltatásért? kérdés feltevésével). Ez utóbbi módszert használta Svanhild Aabo norvég kutató is, aki 999 fős országos reprezentatív mintán igyekezett felmérni, hogy a nyilvános könyvtárak „megérik-e az árukat”. A maximális fizetési hajlandóság és a minimális elfogadási hajlandóság adatainak súlyozásából négyszeres hasznosulást kalkulált.

A könyvtárak életminőséget befolyásoló hatásának vizsgálatára két módszert alkalmaznak: az egyik a használók konkrét tapasztalatainak feltárása, a másik egy adott állítással való egyetértés mértéke. A könyvtárak életminőséget befolyásoló hatására az előadó egy 2010-2011-ben végzett afrikai kutatást mutatott be példaként, amelynek eredményeként több olyan területet is sikerült beazonosítani, amelyekre a könyvtáraknak hatásuk van egy település életében. Ilyen területek például az oktatás, tanulás, gazdasági fejlődés, egészségügy, kultúra, kommunikáció, társadalmi befogadás, aktív állampolgárság, demokrácia, e-kormányzat, mezőgazdaság vagy a digitális megosztottság csökkentése.

Az úgynevezett puha tényezők vizsgálatára egy 2014-es norvég kutatás is fókuszált, amelyben három országra (Finnország, Norvégia, Hollandia) kiterjedően azt vizsgálták, hogy a megkérdezettek a meghatározott területeken (pl. munka, tanulás, háztartás, kulturális tevékenység) milyen gyakran hasznosítják a könyvtári szolgáltatásokat. Az eredmények azt mutatják, hogy a könyvtári szolgáltatások hasznosulása elsőként az olvasás általi szórakozásban, másodikként az önképzésben, harmadikként pedig az utazásban, szabadidős tevékenységekben nyilvánul meg.

Ezt követően a hat ország együttműködésében megvalósuló ALMPUB-projekt került bemutatásra, amely egy több mint 6000 fő részvételével megvalósuló kutatás volt. A projekt keretében végzett felmérés során azokat a legfontosabb okokat keresték, amelyek miatt érdemes fenntartani a közkönyvtári szolgáltatásokat. Az eredmény érdekessége, hogy a sorrend elején olyan hagyományos könyvtári funkciók szerepelnek, mint a kulturális örökség megismertetése, a tanulástámogatás,

az egyenlő hozzáférés biztosítása a kulturális javakhoz; a sort pedig a közösségi tér, a közösségi találkozóhely funkció zárja. A kutatás a közvetlen hatások mellett a „mellékhatások” fontosságára is felhívta a figyelmet. Ilyen mellékhatás például a digitális írástudás, az állampolgári kompetenciák, a társadalmi párbeszéd elősegítése, a helyi identitás erősödése.

Utolsó példaként az előadásban „Az én könyvtáram”-projekt két könyvtár-és médiahasználatot vizsgáló országos reprezentatív felmérése szerepelt (2017, 2019). A válaszadók szerint a könyvtár legfontosabb feladatai közé tartozik a tanulás támogatása, az olvasóvá nevelés, a kutatás támogatása. Legkevesbé tekintik könyvtári feladatnak a közösségépítést és az információközvetítést. Az egyes feladatok fontosságának megítélése között alapvetően kis különbségek voltak, mindegyik négyes fölötti értékelést kapott egy ötös skálán. A könyvtárak hasznosulására vonatkozó vélemények nagy hasonlóságot mutatnak a norvég kutatás eredményeivel. Azaz első helyen szerepel a szépirodalom vagy az ismeretterjesztő irodalom olvasása, majd az önképzés és a tanulás támogatása következik, de megjelenik a háztartási feladatok ellátása, a gyereknevelés, a baráti kapcsolatok ápolása, illetve az utazás, amelyet Magyarországon is sokan jelöltek be.

Összegzésképp elmondható, hogy jelenleg Magyarországon a törvény a könyvtárakat az információs szolgáltatások keretében értelmezi. A használók szemszögéből nézve ennél jóval többretű, főként a tradicionális könyvtári szerepek dominálnak. A kutatások alapján az látható, hogy a könyvtárak tevékenységei nagyon változatos területeken hasznosulnak az emberek életében, és fontos a mellékhatásokra is figyelmet fordítani.

A második előadás során *Dancs Szabolcs* (Országos Széchényi Könyvtár) „Könyvtár(os) és társadalom – hatás és ellenhatás” címmel az MSZ ISO 16439:2019 Információ és dokumentáció. Módszerek és eljárások a könyvtárak hatásának felmérésére című szabványt ismertette a szakmai nap résztvevőinek. A könyvtárak hatásának meghatározása saját könyvtárosi önképünket, identitásunkat is befolyásolja – szöveg az előadás bevezetője. Ez olyan kapcsolódó kérdéseket is felvet, mint hogy van-e víziónk, mit gondolnak a könyvtárról, és mit kell nekünk tennünk ennek a képnek az alakításáért?

Az Országos Könyvtári Szabványosítási Bizottság 2015-ben összeállított egy tervet a honosításra javasolt szabványokról. Ezek között volt a jelenleg ismertett szabvány is, amelyet a nonprofit szervezetek hasznosulásának bizonyítására hoztak létre. A szabvány egy szakkifejezés-jegyzék mellett tartalmazza az eljárások részletes módszereit is, számos példával bemutatva azokat. Az MSZ ISO 16439:2019 minden könyvtártípusra alkalmazható a helyi sajátosságok figyelembevételével. Használata lehetővé teszi a könyvtárak közötti összehasonlítást, bemutatja a könyvtárak szerepét az oktatásban, támogathatja a politikai döntéseket.

A szabvány definiálja a hatás fogalmát és a könyvtári hatás szempontjait: azonnali vagy hosszú távú, messzire mutató vagy korlátozott, szándékolt vagy nem

szándékolt, bírhat tényleges vagy potenciális hozadékkal. A hatás területeit tekintve hathat az egyénre, a közösségre vagy az intézményre, valamint a társadalomra. A társadalmi hatás tulajdonképpen az egyéni hatások egymásra épülésével jön létre. A társadalmi hatás megnyilvánulhat a társadalmi befogadásban, a társadalmi kohézióban, az információhoz való hozzáférésben, az oktatásban, a helyi kultúra és identitás erősítésében.

A könyvtári hatások mérésében nehézséget jelent, hogy ezek a hatások nagyrészt nehezen megfoghatók, nehezen számszerűsíthetők, közvetetten, valamint párhuzamosan más hatásokkal együtt érvényesülnek, mérésük jelentős időt és erőfeszítést igényelhet.

A szabvány a könyvtárak hatásának a mérésére az alábbi módszereket javasolja: következtetés adatok, mutatószámok és elégedettségmérés alapján; vélemények kérése interjúkkal, fókuszcsoportokkal; különböző típusú megfigyelések alkalmazása, illetve a felsorolt módszerek ötvözése. A könyvtár gazdasági hatásának mérésekor össze kell vetni a befektetést a hozadék értékével. Ennek egyik lehetősége a *feltételes értékelés*, ahol kérdések feltevésével azt vizsgáljuk, mi lenne a gazdasági következménye, ha nem létezne a szolgáltatás. Ezt egyrészt a fizetési hajlandóság, másrészt az elfogadási hajlandóság oldaláról is meg lehet nézni (pl. mennyi időt, anyagi ráfordítást igényelne egy folyóirat beszerzése, ha nem lenne a könyvtár).

A szabvány „A” melléklete egy olyan hatásvizsgálati mintát tartalmaz, amely köz- és tudományos könyvtárakban is alkalmazható némi hozzáigazítással. Az alkalmazott kérdőív a könyvtárhasználati háttér feltárásával (pl. Általában mit csinál a könyvtárban?), valamint a közvetlen hatásokkal kapcsolatos (Volt-e hozadéka a könyvtári vagy az online szolgáltatásaink igénybevételének?), továbbá személyes kérdéseket tartalmaz.

A szabvány számos példát hoz köz- és tudományos könyvtárakra, valamint a különböző vizsgálati módszerekre vonatkozóan is. Tudományos könyvtárak esetében vizsgálni lehet a hallgatók vizsgán való szereplését, illetve a kutatók publikációs tevékenységével kapcsolatban is tehetünk fel kérdéseket. Közkönyvtárak esetében rákérdezhetünk, hogy a látogató kapott-e hasznos információt, például egészségmegőrzéssel kapcsolatban, segítette-e őt a könyvtára a munkájában vagy a tanulásban. Megtudhatjuk azt is, hogy takarított-e meg időt, vagy élvezte-e a könyvtár által nyújtott szolgáltatást.

A mérési módszerek vonatkozásában bemutatott egyik példa a használó megszerzett tudásának önértékelése egy használóképző programot követően kérdőív alkalmazásával. Anekdotikus bizonyítékot gyűjthetünk arra vonatkozóan, hogy miért látogatja valaki a könyvtárat. A példák sorát a *rejtett megfigyelés* bemutatásával zárta az előadó, amely többek között referenzinterjúk hatásának vizsgálatára is alkalmazható.

Az ismertetett szabvány a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban megtalálható, könyvtárközi kölcsönzés útján is igényelhető.

E-workshop

A workshop célja volt, hogy az előadásokból inspirációt merítve, a szabvány feldolgozott témáit megismerve, kis csoportokban dolgozva, könyvtártípusonként, közösen gondolják végig a résztvevők egy-egy könyvtári szolgáltatás hatását egy fiktív könyvtári helyzet kapcsán. A workshopra jelentkezőket öt csoportra osztottuk a munkahelyük típusa és a csoport várható létszáma alapján (községi, városi, megyei hatókörű városi, szak és egyetemi könyvtári csoport). Törekedtünk arra, hogy minden csoportmunkában hasonló létszámmal vegyenek részt. Minden csoport egy általunk kidolgozott könyvtári helyzet alapján határozta meg, hogy a könyvtári szolgáltatások melyik célcsoportra milyen rövid és hosszú távú hatással bírhatnak, és azokat hogyan lehet mérni, kimutatni. A továbbképzési napon a csoportmunka párhuzamosan zajlott online formában, külön videobeszélgetésben dolgoztak a csoportok egy moderátor vezetésével. Negyven perc állt rendelkezésre a feladatok megoldására, majd a közös munka után minden csoport bemutatta az összes résztvevőnek a saját megoldásait, ötleteit, amelyekkel akár a másik csoportban lévők későbbi ez irányú munkáját is segíteni tudja.

A községi könyvtárak esetében a koronavírus miatti kijárási korlátozások alatt létrejövő sikeres online rendezvények hatását, a városi könyvtári csoport az egy éve működő, újonnan kialakított olvasói tér különböző használói csoportokra gyakorolt hatását, a megyei hatókörű városi könyvtárak esetében pedig a tinirészlegnek az olvasókra kifejtett hatását vizsgálták. A szakkönyvtári csoport az online szakirodalmi szolgáltatások, a felsőoktatási könyvtári csoport pedig a használóképzéseinek hatását és mérési lehetőségeit elemezte.

A workshop eredményei

A községi könyvtárak esetében a koronavírus miatti kijárási korlátozások alatt létrejövő sikeres online rendezvények (pl. meseolvasás, kvízzjátékok, virtuális író-olvasó találkozó, virtuális versmondó verseny) hatását vizsgálták a workshop résztvevői. A feladat szerint ezeknek a szolgáltatásoknak egy részét a későbbiekben is meg kívánja tartani a könyvtár, és szeretné feltérképezni, hogy milyen hatások bemutatásával tudná megindokolni a fenntartó felé az egyik munkatárs képzésének támogatását a digitális kompetenciáinak fejlesztése érdekében, illetve a szolgáltatás fejlesztéséhez szükséges eszköz beszerzését (pl. puskamikrofon). A résztvevők e szituáció kapcsán választottak ki néhány online szolgáltatást, amelyeknek hatását különböző célcsoportok vonatkozásában vizsgálták, valamint átgondolták, hogy milyen módszerrel mérnék és mutatnák ki ezeket. A csoport három online szolgáltatást határozott meg, amelynek a lehetséges hatásait vette számba. Az első, az *online hangoskönyv szolgáltatás* a csoport véleménye sze-

rint az ingázókra, a házimunkát végzőkre és a gyengénlátókra lehet a legnagyobb hatással, rövid távon a minőségi szabadidő-eltöltésben, az ismeretátadásban és a kultúráközvetítésben nyilvánul meg. Hosszú távon, a szolgáltatás folyamatos igénybevételével tanulástámogató szerepet is betölthet ez a könyvtári szolgáltatás. Érdemes megvizsgálni például ezzel kapcsolatban a tanulmányi eredményre gyakorolt hatást.

A második szolgáltatásban, az *online helyismereti adatbázisban*, a helyi történelmi emlékek gyűjtése mellett interjúk készítésével is lehet átadni és népszerűsíteni a helyi vonatkozású információkat. Jó példa erre, ha a nagyközönség számára is érdekes témákat kiemelve készülnek tartalmak (pl. a régióra jellemző receptek). Rövid távon ez eredményezheti a helytörténet iránti érdeklődés felkeltését, hosszú távon pedig az identitás erősítése, a kapcsolatépítés, közösségek építése is megvalósulhat. Az eredmények mérése a megosztott tartalom helyétől függően a látogatottsági adatok elemzésétől, a látogatók aktivitásának mérésén át a kapcsolatok kialakulásából származó pozitív hatások felméréséig is terjedhet. A harmadik kiválasztott szolgáltatás is a helytörténethez kapcsolódik: *virtuális séta a helyi temetőben*. A szolgáltatás segítheti a helyi lakosok, elszármazottak, külföldön élő családtagok családfakutatását, valamint az akadálymentes hozzáférést. A szolgáltatás hatásának mérése a helyismereti, helytörténeti tudás bővülését mérheti, vagy a kötődések erősödését vizsgálhatja.

A városi könyvtári feladattal foglalkozó csoport a könyvtár fenntartójának az *egy éve működő, a bejárat közelében újonnan kialakított, kényelmes ülőhelyekkel, folyóiratokkal, kávéautomatával felszerelt olvasói tér* különböző használói csoportokra gyakorolt hatását vizsgálta. Négy szolgáltatást emeltek ki, amelyekkel széles olvasói közönséget lefednek: *zenés foglalkozások* kisgyermekes családoknak, *helyismereti klub* fiataloknak és/vagy nyugdíjasoknak, *beszélgetős klub* az idősebbeknek, továbbá *könyvcserélésre alkalmas nyitott polc* minden korosztály számára. A kisgyermekes foglalkozások és az idősebb korosztálynak szóló klubok rövid távon ismeretterjesztő és szórakoztató, elszigeteltséget csökkentő, közösségépítő hatással bírhatnak, amelyet felmérni is szükséges, hosszabb távon pedig az összetartozás érzését segítő, ezzel az életminőség javulásához hozzájáruló hatásokat érdemes megvizsgálni. A zenés foglalkozás esetében a zenei neveléshez való hozzájárulás és az óvodára való felkészítésben való részvétel is fontos tényező. A helyismereti klub esetében a résztvevőkre gyakorolt hatáson kívül a megvalósítás során bevont partnerekkel (pl. helyi múzeum) való kapcsolatépítés sem elhanyagolható eredmény. A hatásméréshez olyan módszereket és mutatókat érdemes kiválasztani, amelyek több szempontból tudják vizsgálni egy-egy szolgáltatás hatását (pl. használati mutatók, elégedettségmérés).

A megyei hatókörű városi könyvtári példával foglalkozó csoport az intézményben pályázati forrás igénybevételével *újonnan kialakított tini részleg és a tiniknek szóló szolgáltatások* (pl. rendezvények, képzés, könyvtári órák, közösségek stb.)

célcsoport(ok)ra gyakorolt hatását gondolta át. A csoport minél több célcsoportot próbált beazonosítani, így a tükörön kívül a pedagógusokra, az oktatási intézményekre és a szülőkre is fókuszáltak, hogy számukra milyen hozadéka lehet a könyvtár szolgáltatásbővítésének, két konkrét példán keresztül (*önismereti képzés* és *krimikör*). Az önismereti képzésen részt vevők személyiségfejlődését segítve a tanulásban sikeresebbek lehetnek önmaguk megismerése által vagy pl. a kommunikációs technikák és az önbizalom is fejlődhet. Hosszú távú hatása a kapcsolatépítésben, közösségfejlődésben is megmutatkozhat. Ennek felmérését több alkalommal végzett kérdőíves módszerrel vagy interjúval képzelték el, amely során a résztvevők értéklik az önmagukban és a környezetükben történt változásokat. A fiatalok fejlődése hatással van a szülőkkel és a pedagógusokkal való kapcsolatukra is. A másik szolgáltatás, amit vizsgáltak, a krimikör volt, amely a csoportmunkára épít. Ezáltal a csapatban való közös munka, a kommunikációs és problémamegoldó képességek is fejlődnek. A feladatok megoldása során az információkeresés fejlődik, a feldogozott művek által kedvet kaphatnak a tagok más könyvek elolvasására is. A klubnak rendszerességéből kifolyólag közösségépítő hatása is lehet.

A felsőoktatási könyvtári esetet vizsgáló csoport feladata szerint a könyvtár szeretné megmérni a használóképzéseinek (pl. katalógushasználat, adatbázis-használat stb.) a hatását, annak érdekében, hogy elérje az intézmény vezetőségénél a képzés beillesztését az egyetem tantervébe. A különböző csoportokat érintő, valamint rövid és hosszú távú hatások vizsgálatában is gondolkodtak. Ennek eredményeként a képzések két csoportra és az intézményre gyakorolt hatását gyűjtötték össze. A hallgatók esetében az egyetemi előmenetel, az egyetemi tudományos konferenciákon való jó szereplés, a kurzusok során megírt házidolgozatok, majd a szakdolgozat jó minősége, később pedig a munkaerőpiacon való megfelelés függhet a használóképzésen való résztvételtől. A szakirodalom, a források és a hivatkozási szabályok ismerete a diploma megszerzése után is nagyon hasznos az élethosszig tartó tanulásban. Az oktatók szemszögéből a szolgáltatás elősegíti a hatékonyabb közös munkát a tanulókkal, hiszen a szakirodalom megkeresése, a hivatkozási rendszerek ismerete és helyes használata már sokkal könnyebben fog menni a diákoknak, így más szakmai kérdésekre is marad idő. Ha az oktatókat sikerül meggyőzni a pozitív hatásokról, akkor közösen könnyebb lesz a lobbizás, így a felsőoktatási intézmény vezetőségénél nagyobb eséllyel érjük el céljainkat. A magasabb minőségű hallgatói produktumok magukkal hozzák a jobb esélyeket az egyetemi megmérettetéseken, így összességében az egyetem hírneve, az egyetemi rangsorban elfoglalt helye is pozitív irányba változik. Az eredményeket, hatásokat akár a pályakövetési felmérések részeként lehet megvizsgálni, valamint a felsőoktatási intézmény folyamatos előrelépését is érdemes követni és a könyvtár szerepét ebben megmutatni.

Egy szakkönyvtári példát körbejáró csoport az *online szakirodalmi szolgáltatások* hatását vizsgálta meg abból a szempontból, hogy milyen hatást gyakorolnak a

felhasználók szakmai munkásságára, tanulmányaira, több különböző használói csoportra (kutatók, egyetemi oktatók, diákok, szakemberek), és többféle szolgáltatástípusra is gondolva. A csoport több szolgáltatást (előfizetett távoli adatbázis-elérés, videochates szaktájékoztató, saját szakirodalmi adatbázisok, tanulástámogatás, témafigyelés, hírlevél) megjelölt mint vizsgálandó területet, azonban csak az elsőnek a lehetséges hatásait dolgozták ki részletesen a hallgatókra és a kutatókra nézve. Rövid távon a szükséges információk megtalálása és ezzel sikerélmény szerzése valósulhat meg mindkét csoportnál. A hallgatók esetében a tanulmányok sikeres befejezéséhez tud hozzájárulni az ilyen típusú szolgáltatás. Hosszú távon a kutatói és hallgatói eredményességben is nagy szerepe van. A hatások mérési módszerei a kitűzött céloktól függenek, azonban jól használható az adatbázisok használatának statisztikája, amelyet az előmenetel és a szakmai eredményesség függvényében érdemes vizsgálni.

Az ötletekről az online közösségi felületünkön, a K2 továbbképzési sorozat Facebook-csoportban⁵ lehet közösen tovább gondolkodni. A csoportban a témával kapcsolatos szakirodalmi ajánlók is olvashatók. Az eseményhez készült, a témához kapcsolódó válogatott bibliográfia a Könyvtártudományi Szakkönyvtár honlapján⁶ található meg.⁷

Jegyzetek

1. A továbbképzési napon elhangzott előadások diaszorai és videófelvevételei elérhetőek a Könyvtári Intézet honlapján: <https://ki.oszk.hu/hir/kutatasi-es-szervezettefejlesztési-osztaly/konyvtarak-hatasa-tarsadalomban-merjuk-es-tegyuk-0> (2020.07.30.)
 2. Békésiné Bognár Noémi Erika – Juhász Réka: *Okos városokban okos könyvtárak: ötletcsomag a megvalósításhoz. A K2 továbbképzési sorozat 2019/2020-as évad első szakmai napjának összefoglalója.* = Könyv, Könyvtár, Könyvtáros, 29. évf. 2020. 2. sz. 9–19. p. http://epa.oszk.hu/01300/01367/00325/pdf/EPA01367_3K_2020_02_009-019.pdf (2020.07.30.)
 3. Összefoglaló a szakmai napról a Könyvtári Intézet honlapján: <https://ki.oszk.hu/hir/kutatasi-es-szervezettefejlesztési-osztaly/huzzuk-be-fake-et-konyvtarak-az-alhitek-ellen-cimu-k2> (2020.07.30.)
 4. Összefoglaló a szakmai napról a Könyvtári Intézet honlapján: <https://ki.oszk.hu/hir/kutatasi-es-szervezettefejlesztési-osztaly/szolj-hozza-hozza-szolj-marketingtrukkoc-celcsoportok> (2020.07.30.)
 5. <https://www.facebook.com/groups/492727808123300/> (2020.07.30.)
 6. <https://ki.oszk.hu/hir/konyvtartudomanyi-szakkonyvtar/valogatott-bibliografia-k2-muhelynaphoz-konyvtarak-hatasa> (2020.07.30.)
 7. <https://ki.oszk.hu/hir/konyvtartudomanyi-szakkonyvtar/valogatott-bibliografia-k2-muhelynaphoz-konyvtarak-hatasa> (2020.07.30.)
-
-